

TOM LANOYE

TŘETÍ SVATBA





Tom Lanoye
TŘETÍ SVATBA

TOM LANOYE

**TŘETÍ
SVATBA**

Přeložila Radka Smejkalová

ARGO

Překlad této knihy podpořil Vlámský literární fond (flandersliterature.be)



Czech edition © Argo, 2020

Copyright © 2006 by Tom Lanoye

Originally published in 2006 by Uitgeverij Prometheus, Amsterdam

Translation © Radka Smejkalová, 2020

ISBN 978-80-257-3213-7 (váz.)

ISBN 978-80-257-3294-6 (e-kniha)

„My heart does not belong to me
I am a muscle that belongs to it“

Mé srdce nepatří mně,
já jsem sval, který patří jemu.

LEBOGANG MASHILE, *In a Ribbon of Rhythm*

„Kdo si tady nezpacká život,
nemá zkrátka žádný talent.“

IMRE KERTÉSZ, *Likvidace*

l.

I.

1.

„Oženíte se s ní, nastěhujete si ji k sobě, budete s ní žít. Ale jestli se jí dotknete, tak vás oddělám.“

Člověk, který pronáší tuhle frázi, sedí naproti mně. Vyvrbil se z něj potencionální mecenáš. V týhle hospodě se setkáváme z jeho popudu. Nikdy předtím jsem ho neviděl.

Je deset ráno. Mají tu ohavný světlo.

To si to mám jako načmárat na zadní stranu pivního tácku Maes? Nemám u sebe nic na psaní. Po mecenášovi může člověk těžko chtít tužku, aby si zapsal jeho slova. Tenhle chlápek mi stejně nepřipadá jako někdo, kdo by si liboval ve slovíčkaření. Jde mu o budoucnost. To pronesl už třikrát. Někoho takovýho těžko můžu pochválit za řečnické dovednosti. Mecenáši se stejně nemaj chválit. Rozhodně ne, když někoho takovýho znáte sotva půl hodiny a když vám během tý půl hodiny navrhne něco, co je vám proti srsti, a navíc je to proti zákonu, a ještě vám kvůli tomu vlastně tak trochu vyhrožuje.

Kéž by si tohle mohl vyposlechnout Gaëtan. Ten by se popadal za břicho. „Ty vole, jdi do toho!“

Jsem s tím chlápkem v týhle zapadlý putyce úplně sám. Topení skoro nehřeje, okna tu naposledy myli bůhvíkdý, venku se město vzpamatovává z ranní špičky, všichni už mezitím dojeli do školy a do práce, asphalt se leskne, z dálky je slyšet cinkání pobřežní tramvaje, kolem projíždí bába na rezavým bicyklu, řídítko se jí klepou v ruce, teprve se rozednívá – nebo že by se sem hnaly další kroupy a kyselý déšť? Dělá se mi špatně, a to se přitom ani nedívám do zrcadla na stěně nad dřevěným obložením.

Měl bych ze sebe vydolovat nějakou odpověď. Jenže nevím jakou. Řeším to odkašláním. Odkашlání vždycky pomůže. Pomůže všechno, čím si člověk získá víc času. Zákon přeživších.

Odkašlu si podruhé.

Celou noc lilo, voda spláchlá z téhle zvadlé královny mezi pobřežními letovisky i ty poslední zbytky elegance. Centrum města je rozbagované, musel jsem ho obcházet pěšky.

James Ensor by jen souhlasně pokyvoval hlavou. Sporařaná oblast katastrofy: čtvercové betonové krátery a rezavějící železné výztuže, jako střeva se krotící kulaté kanalizační potrubí, pilně se činící bagry a jeřáby, stavební dělníci s ochrannými rouškami, popojíždějící nákladáky se zadky chrlícími černočerné zplodiny... Já necítím nic. Dokonce ani Severní moře. Nebo snad mám něco s čichem?

Ještě tohle. Lidské tělo připomíná seřazené kostičky domina. Stačí se dotknout jedné, a už to letí. Padají. Rychleji, než by si člověk myslel. S Gaëtanem jsem se nemohl ani pořádně rozloučit. Co to je taky za nápad umřít si s hadičkami v nose a v břiše a bez svého věrného psa u lůžka? Dokonce ani sestra, která měla noční službu, si ničeho nevšimla.

Gaëtan přitom v ruce pevně svíral tísňové tlačítko, šňuru měl dokonce omotanou kolem zápěstí, palec připravený na čudlíku, jako by tím tlačítkem mohl vyhodit do vzduchu nálož dynamitu. Jeho smrtelná agonie prý trvala hodinu. Čudlík nezmáčkkl. Museli mu potom skoro zlámat prsty, aby z nich tlačítko vysvobodili. Rigor mortis? Tvrdohlavost.

Prostě celý Gaëtan.

Zírám na svého potencionálního mecenáše. Pořád dokola se odkašlávat nedá. Jmenuje se Norbert. To mi vnutil se silným stiskem ruky hned při pozdravu, když jsme oba ještě stáli každý na své straně stolečku, mezi námi jeho bílá mramorová deska jako roztočený létající talíř. „Pro vás Norre nebo Bert nebo Norbert. Vyberte si.“ Nedůvěřuju lidem s třemi křestními jmény. Ani když mi nabízejí peníze.

Věděl o mně všechno, co se o mně dalo zjistit. Prý z internetu a několika odborných časopisů. Moc toho není. Jemu to stačilo. „Máte dobré reference,“ pokýval chlácholivě hlavou. Odmítl mi sdělit od koho.

Pach saponátu, kterým tu myli podlahu, si to ještě rozdává s nikotinem a rozlitym pivem ze včerejšího večera. V tom mi čich neselhává. Mýdlo a zvětralé pivo. Asi si za to můžu sám. Dívám se kolem sebe. V rohu nesyšně bliká herní automat, kuželník pod vínovým koženkovým potahem se nadouvá k prasknutí, hraje tu jedovatá sladkobolná hudba – Johnny Mathis, vsadil bych se. Bolí mě levá ruka, palec už dva týdny vůbec necítím. Norre nebo Bert se na mě dívá plný očekávání. Dokonce i u kresleného filmu bychom teď mluvili o napětí. Jo, je to hudba Johnnyho Mathise.

Povadlá babizna za výčepním pultem – akorát včas – spustí kafemlejnec. Oba dva se lekneme. Mlejnek se na pultě těší výsadnímu postavení. Průhledná zužující se plastová nádobka plná čokoládově hnědých zrněk. Trhavě se sunou dolů, do soukolí nožičků. Ty spustí ohlušující lomoz, sveřepě rachotí jako sbíječka pro trpaslíky. Ještě jsem dneska neměl svou injekci kofeinu, léky se mi zažírají do žaludku, musím si dát pozor, abych správně dýchal – do břicha! Do břicha! Když na okamžik zavřu oči, roztočí se mi hlava. Za chvíli budu muset začít inhalovat do papírového pytlíku, abych se nesložil. Takže třeštím oči a dýchám jako ryba na pultě. Narodil jsem se tak. Trvalo půl století, než mi to došlo. Jediný exemplář ojedinělého, dosud nepopsaného druhu ryb z hlubokých vod oceánu. Nemůžou zavřít oči, a přesto se dostanou do vlečných sítí, z nichž je rybáři k úžasu vlastnímu i ryb samotných vytáhnou nahoru. Poprvé spatřit slunce a nebýt schopný ani zamrkat. Zase se to musí stát mně.

„Pane Seebregsi?“ naléhá Norre nebo Bert. Jeho příjmení zní Vandessel.

Co chce, abych odpověděl? Že si jeho vyvolenou chci nejdřív vyzkoušet? Že chci vědět, v jakém provedení je k dodání – s kozama, nebo bez? S konverzací, nebo bez? Donese se k nám vůně mleté kávy. Čerstvou kávu miluju.

Vandessel ne. Žlutým brčkem srká z vysoké sklenice rajčatovou šťávu. Červená a žlutá se spolu na bílé mramorové desce nádherně vyjímají. Fakt škoda toho světla. Tohle je století špatného světla. Minulá století vypadají na všech obrazech o tolik líp. Za to přece nemůžou jen malíři? Je to naše chyba. My jsme chodící černé díry. To nejkrásnější světlo kolem sebe pohlcujeme a ničíme ho. Já se ve spoustě věcí nevyznám, ale o světle mi nemusíte nic vykládat. A už vůbec ne o špatném světle. To vidím všude kolem sebe.

Vandesselovy prasečkové růžové ruce jsou samý chlup. Ukazováčkem poklepává do mramoru. Na prsteníčku má groteskní stříbrný prsten s diamantem. Větší faux-pas než diskohudba na pohřbu. Na Gaëtanově pohřbu hrála *You Should Be Dancing* od těch kastrátů The Bee Gees.

Můj hold. Můj komplot.

Dal jsem pánovi z pohřebního ústavu cédéčko, na kterém bylo fixou napsáno „Missa solemnis“. Výraz v jeho obličejí poté, co do posvátného ticha krematoria stiskl tlačítko Play, stál za všechny prachy. *You Should Be Dancing*. Bylo to dětinské. Gaëtan by byl nadšený.

Jeho příbuzní nadšení nebyli. Stěžovali si. Co čekali? *Staying Alive* od The Bee Gees? Sister Sledge a jejich *We Are Family*? Ze dvou Gaëtanových bratrů mi před obřadem přišel kondolovat jen jeden. Ze tří sester žádná. Dokonce ani ta nejmladší, jeho oblíbenkyně.

Odešel jsem dřív, než se ke slovu dostali řečníci.

Trpasličí sbíječka konečně utichne. Rozhostí se křehké ticho. Ta hudba se sem nakonec hodí. Vždycky se najde scéna, ke které se hodí ta či ona hudba. Kam se hodí Johnny Mathis, tam se hodí cokoliv. Jen člověk nesmí vnímat slova.

K vystupňování napětí by se teď musel udělat střih a ze širokoúhlého záběru zaostřit na detail. Nehybný Vandessel z ánfasu s těmi svými kostěnými obroučkami a černými, k lebce ulízanými vlasy, v bílé košili s fádňní kravatou i oblekem. Za tlustými skly pěkné oči. Ve dvaceti musel být

přitažlivý. Odhaduju ho tak na šestatřicet. Takovej ten nadrženej týpek, pro kterýho je oblek svěřací kazajka. Teď by mu měla z čela skanout kapička potu. Přihrávka je na jeho straně.

A on do toho jde. Opakuje se. Možná si není jistý, jestli jsem mu rozuměl. Možná ho baví všechno dvakrát opakovat. Prodává pojistky nebo střešní krytiny. To vyjde nastejno. Nebo krmivo pro kočky. Z čeho dneska člověk nezbohatne? Sedím naproti němu neoholený, smrdí mi z pusy a pohled mám patrně zkalený, v slzavém bělmu drobné žilky. Nikdy jsem nebyl ranní ptáče a ani prášky na tom nic nezměnily. Jak si mě asi Vandessel včera představoval po telefonu? On každopádně mým představám odpovídá: instant replay, a to doslova. Neuhne ani o krok. Muž s posláním. „Ožeňte se s ní, nastěhujte si ji k sobě, žijte s ní. Ale jestli se jí jednou jedinkrát dotknete, tak vás oddělám.“

Možná to ukradl z nějakýho španělskýho filmu. Spolu se žhavou zápletkou, prapodivnými úmrtími, suchým humorem, rychlým sexem. Tvrdý barvy, katolická symbolika. V Madridu na to člověk sežene dotace. A publikum. A lepší lokace. V týhle zemi si holt člověk musí poradit s tím, co má po ruce. Čehož je tahle putyka tím nejlepším důkazem. Navrhnul ji Vandessel. Člověk nemůže mít talent na všechno. Je hranatý v ramenou a má hrubé ruce. Před sto lety by pocházel ze sedlácké rodiny. Před sto lety bychom ze sedlácké rodiny pocházeli všichni. To je tragédie dnešní doby, týhle země, tohohle kontinentu. Jsme moc rychlí. Jeden je pořád ještě ryba, druhý pořád ještě sedlák.

„Nestačí vám, kolik nabízím?“ ptá se Vandessel. V jeho hlase poprvé zazní podrážděnost. Už jsem zapomněl, o jakou částku se jedná. Byla velká. V hotovosti. Načerno. Už nevím. „Víc nabídnout nemůžu,“ říká, „to je všechno, co mám.“

Věřím mu. Dokonce cítím něco, co by se dalo považovat za soucit. „Nejde o peníze,“ odpovídám. Můj hlas zní váhavě.

Jestli v něčem fakt vynikám, tak ve váhavosti. „Já prostě nevím, jestli bych tohle dokázal vzít za správněj konec, pane Vandessele.“ Hlavně dýchat. Dialogy jsou vždycky problém. Soustřeď se na břicho. Mysli na

břicho před třiceti lety. Mysli na Gaëtanovo břicho, s umělým vývodem nebo bez. Na stolečku vedle jeho postele stál telefon. Jednu ruku měl volnou. Zase mohl normálně mluvit. Údajně. Poslední vzepětí života. Tak to chodí. Mohl mi zavolat. Hlava jedna skopová. Já bych přišel. Kdybych to býval věděl? Přišel bych. „Já nevím, jestli tohle zvládnu,“ říkám Vandesselovi.

„Každý se může oženit,“ naléhá Vandessel. „Záleží jen na tom, jestli chce, nebo nechce.“ Rád by k tomu něco dodal, něco zásadního, něco, čemu se nedá odporovat, jenže tentokrát nás svým syčením a bubláním přehluší kávovar.

Mlčky se jeden druhému díváme do očí. Přestřelka beze zbraní v zaplivaný vlámský putyce.

A co kdyby se tahle scéna přece jenom měla točit v našich končinách, a ne v Madridu? Donutil bych režiséra, aby si vybral nějaký bar vedle jatek. To funguje vždycky. Drama plné vášně? Krimiseriál? Zfilmovaná autobiografie vůdce stávkového hnutí nebo padlého kněze? Stejně jako máte civilní ztráty, máte i civilní dramata.

Třeba jatka, to funguje vždycky, co se týče atmosféry. Nebo stará plynárna nebo zkrachovalé loděnice. Budovy a města mají svoje jizvy stejně jako my. A právě o ty jizvy jde. Jestli nemáte žaludek na jizvy, musíte holt točit reklamy na margarín nebo na dětskou linku důvěry. V těch nikdy neuvídíte starou plynárnu, natož jatka. Kontext určuje všechno, dokonce i v Ostende. *Zemřelá matka*. James Ensor. Kávovar se zastaví. „Tak to udělejte pro ni,“ ozve se vzápětí Vandessel, hlas se mu trochu třese.

Sklopí pohled a rozvážně míchá žlutým brčkem v nepřírozně červené rajčatové šťávě, jako by z ní potřeboval něco vylovit. „Ta holka si zaslouží lepší budoucnost,“ pronese. Proč už se na mě nedívá? Nebo snad sám nevěří tomu, co říká? „Kdybyste tak věděl, z jakého pekla pochází. Dejte jí šanci. Zaslouží si to. A já ji miluju.“

Panebože. Vykašli se na tužku, Vandessele. Fajn, že ses do toho pustil s takovou vervou. Lepší víc materiálu než míň. Ve střízně se to zachrání. Aspoň pokud je materiálu dost. Já nemám ani centimetr filmovýho pásku, na kterým by byl Gaëtan.

Dvacet let v oboru. Ani jedna cívka, ani kousek videa, žádné DVD. Nic, na čem by se Gaëtan hýbal. A k čemu schraňovat obrázky, co se nehýbají? Vedle Gaëtanovy urny se na mě z portrétní fotky – trapácky vyvedené v sépii, ochranném zbarvení sentimentu – ksichtila neznámá tvář. Kdo to byl, ten chcípák s bezbrannou bradou a vyhaslým pohledem? Půlka potěru, co nese jeho příjmení, propukla hned při příchodu po jediném pohledu na tu sépiovou fotku v pláč. Načež se jí vydali složit hold. Jeden jako druhý. Zármutek je ten nejlepší krotitel, jak se zdá. Všichni s hlavou stejně skloněnou, někteří v slzách, jiní ne. Všichni s rukama sepnutýma pod břichem a se sraženými patami. Uniformní pud emocionálních mrzáků. Aha. Už se nám nese kafe.

„Vy jste její poslední šance, pane Seebregsi,“ uzavírá rychle Vandessel a odtáhne se. „Pomozte jí. Zachraňte ji.“

Hospodská, aniž by nám věnovala jediný pohled, přede mě postaví kafe a šourá se zase zpátky.

Vidím to hned. Chybí pěna. A taky sušenka. Já se hned tak nerozčílím, ale espresso bez pěny a bez sušenky? Jenom v Belgii jsem dal dohromady seznam šesti set podniků, seřazených podle použitelnosti. Restaurace, kde randí milenci, i hospody, kde si vyřizují účty překupníci aut. Jsou podniky na citové výlevy i na usmiřování, na oslavy křtin a na flámy, na rvačky i na židovské svatby. Přísahám, že tuhle putyku na žádný ze svých seznamů nezařadím. Ne všechno, čím nás zasype realita, má smysl dokumentovat. Princip přežití druhů neřídí žádná vyšší bytost, nýbrž zevrubná selekce. Selekce na základě použitelnosti. Co není k použití, zmizí. Ani pes po tom neštěkne.

„Proč bych se měl ženit s vaší přítelkyní? Vůbec ji neznám.“

„Za chvíli dorazí,“ odpovídá zasmušile monotónním hlasem. Už předpokládá, že řeknu ne. Očekával jsem, že bude naléhat víc. Co to je s tou mladou generací? „Chce se s vámi setkat,“ pokračuje. „Bez ohledu na vaši odpověď. V její kultuře si zakládají na zdvořilosti.“

„Jak dlouho by takový sňatek měl trvat?“ ptám se. Cítím neodolatelné nutkání podat Vandesselovi pomocnou ruku. A přitom si uvědomuju, že stejně řeknu ne. Všechno má svoje meze – i moje tíživé potřeby, sebelítost a ochota snížit se k tomu, abych si nechal pomáhat od cizích lidí. Kolik že to nabízel?

„Tak pět, šest měsíců by mělo stačit,“ povzdechne si Vandessel. Půl hodiny, jeden nápoj a tři odmlky. Víc nepotřebuje, aby mě odepsal. V dnešní době se všechno zrychluje. „Po půl roce vám dají pokoj,“ dodává.

„A proč právě já?“ ptám se. Fakt, že se někdo chystá odmítnout nabídku, ještě neznamená, že nechce vědět, jaké karty drží v ruce.

„Perfektně se na to hodíte,“ odpovídá Vandessel. „Jste sám, světoběžník, už dlouho bez práce, a přitom zvyklý na určitý životní styl. Máte jen malý okruh přátel. Takových se moc nenajde, věřte mi.“ Dívá se na mě s jakýmsi až obdivem. „Proklepli jsme si spoustu potenciálních kandidátů.“

„V tom případě jste si mě teda proklepli dost špatně,“ namítám. „Já nemám malý okruh přátel. Já totiž nemám vůbec žádný okruh přátel.“

„Já vím,“ připouští Vandessel. „Nechtěl jsem vás ranit.“

„Jo takhle. Tak to díky.“

„Neděkujte. Společenská izolace z vás dělá ideálního kandidáta. Sám z toho sňatku budete něco mít. Nepodceňujte výhody soužití. Vždyť vy teď nemáte ani žádného domácího mazlíčka.“

Koho si najal, aby si mě proklepl? Detektiva? Tajnou policii? „Pane Vandessele,“ říkám, „světoběžnictví a domácí mazlíčci spolu většinou nejdou úplně dohromady.“

Pokrčí rameny. „Už pět let jste nepodnikl žádnou cestu. Možná dozrál čas si trochu zútulnit domov.“

„Jsem jednou nohou v hrobě,“ říkám. „Doktor mi dokonce zakázal cestovat. Možná bychom se ho měli zeptat, jestli se vůbec můžu oženit. Podle znalců jsou cesty kolem světa v porovnání se sňatkem brnkačka.“